

La rondalla de l'àvia o l'Os Alzinat contra els Estats Units d'Amèrica

Maria de Montpeller

Quan un indi, essent home i no pas infant o cosa, o mer animal, tal com l'han anomenat alguns aspirants a civilitzador, lluita per la propietat, la llibertat i la vida, en diuen un salvatge. Quan els primers colons d'aquest país lluitaren per la propietat, la llibertat i la vida, en varen dir herois. Quan els indis guanyen una batalla contra aquesta gran nació, en diuen un carnatge; quan aquesta gran nació guanya una batalla contra els indis, en diuen una victòria.

Inshata Theumba (Ulls Llents)

«*Good afternoon*, ikóⁿ!»

Les nenes varen entrar rabents a la cambra. Es varen tirar sobre la vella amb aquella inconsciència d'infant i aquella tendresa de neta. Sí, la vella era llur àvia benamada, bruna i discreta. Vivia a una casa ni petita ni grossa, com totes les altres de Bancroft, Nebraska. Li deien ikóⁿ perquè ikóⁿ és àvia en la llengua omaha.

«Údoⁿ óⁿba, míⁿzhiⁿzhíⁿga» va dir mentre les abraçava i els feia petons. «*Look*, ikóⁿ!» va dir la més alta. Era la gran. Tenia nou anys fets de feia poc i li ensenyava les sabates que duia, vermelles, noves, brillants. La petita li va etzibar una empenta i va dir, sempre en anglès: «Doncs guaita el vestit que m'ha comprat la mare!» I estirava les faldilles del vestit blau que duia. I abans que l'àvia pogués dir-los que totes dues feien molta patxoca, les nenes es varen posar a dansar al compàs de l'enveja.

Els pares varen arribar enmig d'aquell preludi de brams: «Mary, Susette, estigueu, si us plau!» Les nenes varen vomitar quatre trossos d'excusa mentre els seus pares deien bon dia a l'àvia. La mare la va saludar amb l'abraçada de respecte, que és com les filles solen dir bon dia a llurs mares entre els omahes.

«Údoⁿ óⁿba, ihóⁿ. Com vas?»

«Guaita, qui dia passa any empeny. I vosaltres, com aneu?»

«Prou bé, gràcies. Venim de plaça, que hi havia mercat, i les nenes han volgut firar-s'hi tant sí com no.»

«Ja les veig, que hi van d'engalanades!» va fer l'àvia enriolada.

El pare, un xic enllà, li va adreçar un gest més casual.

«*Good afternoon*, ikóⁿ.»

«Údoⁿ óⁿba.»

La mare va adreçar-se a les filles: «Tant se val qui ha començat. Ara veniu, que la ikóⁿ ens contarà una història.»

Les rondalles de l'àvia eren llegendàries. Les nenes varen afanyar-se a arraulir-se als peus d'aquella dona vella i arrugada, de cabells blancs, llisos i ben trenats, de pell fosca i d'ulls lluents.

«Una vegada hi havia un cap de tribu que es deia Os Alzinat.» L'àvia parlava sempre en omaha. El pare, un granger de Kansas, hi entenia menys d'una dotzena de mots; sovint s'abaltia a mitja història i els la feia repetir més tard a les filles.

L'àvia continuava: «L'Os Alzinat era cap de la tribu ponca, els nostres veïns, a l'època que els Estats Units maldaven per fer-nos fora de les grans planes on sempre havíem viscut. Amb mala fe varen fer-li signar un paper. I quan va haver signat aquell paper, els varen fer fora a tots, a ell i tots els ponques. Els varen fer anar cinc-centes milles al sud, a la reserva de Quapaw. Els ponques varen plegar llurs tendes i varen fer-hi via. Va ésser un viatge llarg i dur. Hi varen anar a peu, és clar! Cinquanta-cinc dies de marxa. La caminada que començava amb una tempesta endimoniada acabava amb una escaldada de sol. Pel camí varen envestir-los dos huracans. En varen morir molts. L'Os Alzinat va perdre-hi una filla. Encara més, poc després d'arribar a la reserva, que era una terra eixorca i malsana, el seu fill es va posar malalt i també va morir. El seu fill gran! Afigureu-vos quina tragèdia: el fill del cap de la tribu, mort lluny de la seva terra, lluny del cementiri on li pertocava d'unir-se a la mare terra atesa la seva gran dignitat.»

Les nenes es tapaven la boca amb la mà, corpreses per la malaurada vida de l'Os Alzinat.

«Té, mare, beu una mica d'aigua» va dir-li la seva filla tot acostant-li un got.

«Ch^hábe hó» va fer l'àvia. Va agafar el got i va continuar: «Què us penseu que va fer l'Os Alzinat? Tancar-se a casa i plorar? I un be negre! Va tornar a plegar la tenda, va prendre el cos del seu fill i va refer el camí cap a casa. Va passar per aquí. I poc abans d'arribar a la terra dels ponques, uns guàrdies el varen detenir i el varen engarjolar.» L'àvia va beure l'aigua i va tornar el got buit a la seva filla.

«Hi havia llavors a la contrada un jove advocat, intelligent i ben plantat. Tot i que era blanc, el seu cor no era insensible a la injustícia.»

La mare, en segon pla, va arrufar el nas. De vegades trobava que la seva mare parlava amb massa franquesa. Tanmateix, no va gosar d'interrompre-la.

«Quan l'advocat va sentir parlar de l'Os Alzinat, el seu esperit es va avalotar. Va voler conèixer-lo. Es varen fer amics i plegats varen denunciar els Estats Units per detenció arbitrària. Què vull dir amb això? Ara us ho explico, ara us ho explico. Vull dir que aquells dos braus, ells sols, varen acusar els Estats Units de tancar gent a la presó sense motiu.»

Una de les netes va esbufegar tota sobtada.

«Renoï, quin escàndol! Els diaris varen publicar la notícia i només es parlava d'això des d'aquí fins a Washington. A més a més, aquell judici va posar els jutges en un compromís. L'Os Alzinat no sabia parlar sinó omaha. I els jutges, és clar, només parlaven anglès. Per això, el dia del judici, em varen venir a trobar a mi, perquè fes d'interpret. Els jutges em dirien les preguntes en anglès i jo les hi traduiria en omaha. Després l'Os Alzinat em respondria en omaha i jo repetiria la seva resposta als jutges en anglès.»

El pare roncava suaument, mal assegut a la butaca.

«Hi va haver un estira-i-arronsa llarg. Els representants dels Estats Units argumentaven que la detenció no havia sigut gens arbitrària. Com és que heu abandonat la reserva de Quapaw, contràriament al que vàreu signar, deien ells. I l'Os Alzinat contestava que ell no havia signat cap autorització per confinar-lo, ni a ell ni la seva tribu. Ells hi tornaven: voleu dir que no reconeixeu la llei de deportació segons la qual heu de menar tota la tribu ponca a la reserva de Quapaw i restar-hi i no sortir-ne sense autorització del govern dels Estats Units? Núzhiⁿga, aquesta llei no fa cap referència a les mentides que els vostres ambaixadors ens varen dir sobre la localització de la reserva i la qualitat de la terra. Així, admeteu que vàreu signar-hi la vostra adhesió? I vós, núzhiⁿga, deia l'Os Alzinat, hi ha cap paperot més fort que el ferro i que la pedra que us pugui tenir engabiat? Els uns i els altres no s'entien i no era pas culpa de la llengua.»

«Que era molt fort l'Os Alzinat, ikóⁿ?» va demanar la petita.

L'àvia no la va sentir. «Al capdavant, l'Os Alzinat es va posar dempeus, va estendre la mà dreta i va dir: "Aquesta mà no és del vostre color, però si la punxo en rajarà sang, i em farà mal. Si vós us punxeu la mà, també us farà mal. La sang és del mateix color. Soc un home! Ens ha creat, a vós i a mi, un mateix Déu." Ho vaig traduir. La sala va quedar muda. Semblava que tothom aguantava la respiració. Llavors, el jutge va aixecar la sessió. Era un judici sense jurat. El jutge sol decidiria si els Estats Units havien detingut i privat de llibertat un home sense prou motiu.»

«I què va decidir?» va dir la gran amb els ulls ben oberts.

«Que què va decidir? Ja us ho diré, què va decidir. Oh, i ho va rumiar ben rumiat! Es va tancar a casa seva durant deu dies i deu nits. El continent sencer restava pendent del seu retorn. L'onzè dia, amb cara d'haver-ne tingut prou de tanta injustícia, va declarar: "Un indi

és una persona als ulls de la llei i té dret, per tant, a recórrer les vies i les terres públiques del país." Els Estats Units havien fet, ja ho crec, una detenció arbitrària i l'Os Alzinat era lliure de tornar a casa seva.»

«A berenar!» va cridar la mare, com més anava més inquieta pel deix de la rondalla. La petita va fer un bot, llaminera com era, però es va aturar encuriosida quan la gran va demanar: «I què va passar després?»

«De primer, tothom va felicitar l'Os Alzinat, que ara era una persona. Va poder enterrar el seu fill al turó de la saviesa, una balconada embadalidora sobre el lloc on havia nascut. I va plantar la tenda i va bastir la casa a la seva terra, a la terra dels ponques, envoltat de la seva família i de la seva gent, que havia fet tornar de la reserva.»

«Déu n'hi do, que n'era de valent l'Os Alzinat!» va dir la gran amb cara somiadora. Es va aixecar i totes dues varen seguir la mare a la cuina per berenar, mentre tornaven a llurs danses i a llurs jocs. «*Let me first, let me first!*» El pare encara reposava.

L'àvia va girar els ulls vers la finestra. La glòria d'aquella eufòria passada que acabava d'evocar li dibuixava una arruga nova amb forma de somriure. Una arruga que es difuminava i s'esvaïa a cop de yes i de *here* que deien les nenes de la cuina estant. I els seus ulls d'ahir lluents de joia avui lluïen de tristesa.